

ZAMONAVIY ASALARICHILIKNI RIVOJLANISHIDA O‘SIMLIK LARNI CHANGLATISHNING IQTISODIY AHAMIYATI

Qulmurotov Sohijjon Jumaniyozovich

Axborot texnologiyalari va menejment universiteti “Iqtisodiyot” kafedrasida assistenti

e-mail: sohibkulmurotov@gmail.com

tel: +998972792329

Annotatsiya. Zamonaviy aqrotizimda asalarilarining roli oshdi, bu ularning ko‘payishi, shuningdek, inson tomonidan parvarishlanib boshqariladigan sharoitlarda mavjud bo‘lish qobiliyati bilan bog‘liq. Asalarilar yordamida qishloq xo‘jaligi ekinlarini changlatish hosildorlikni oshirishning samarali usullaridan biridir.

Kalit so‘zlar. asalarilar, changlanish, agrotizim, qishloq xo‘jaligi ekinlar, hosildorlik, mintaqa.

Kirish. Zamonaviy sharoitda cho‘l va tog‘ oldi zonalaridagi ekotizimlarning asosiy turi qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini yetishtirish uchun odamlar tomonidan dehqonchilik qilish uchun qo‘llab-quvvatlanadigan agrotuzulmadir. Tabiiy turlardan farqli o‘laroq, ularda cheklangan miqdordagi ekin turlari ekib hayot kechirishlari ustunlik qiladi, ekinlarning 70% dan ortig‘i o‘zaro changlanishga muhtoj bo‘lgan chanlanuvchi ekinlar hisoblanadi. Kimyoviy himoya vositalaridan keng foydalanish tabiiy changlatuvchi hasharotlarning deyarli butunlay yo‘q bo‘lib ketishi, shuning uchun asal asalarilar asosiy uyushgan changlatuvchilarga aylandi.

Tadqiqotning maqsadi. Agrotizimning elementi sifatida mintaqa asalarichilik holatini tahlil qilish va changlatish samaradorligini oshirish bo‘yicha takliflarni ishlab chiqish asosida barqaror yuqori asal yetishtirish.

Tadqiqot usullari va metodikasi. Tadqiqotlar davomida umumiy ilmiy bilish usullari, statistik va matematik tahlil usullari ishning ob‘ektivligi va ishonchliligi.

Tadqiqot natijalari va muhokamasi. Qishloq xo‘jaligi ekinlarning mahsuldorligi quyidagilarga bog‘liq nafaqat yuqori hosil beruvchi navli ekinlardan, balki ko‘p jihatdan changlanish samaradorligiga ham bog‘liq. Changlatuvchi hasharotlar orasida asalarilar eng katta ahamiyatga ega. Bu asalarilarning biologik xususiyatlariga ham, zonalarda yuzaga kelgan ekologik vaziyatga ham bog‘liq. Biologik xususiyatlarga asalarilarning massasi kiradi, asalari ekin gullarini changlatish, nektarini intensiv yig‘ish va to‘plash tendentsiyasi hisoblanadi. Bularning muhim sifati asalarilar hisoblanadi inson tomonidan parvarishlanib boshqariladigan sharoitlarda yashash qobiliyati ega. Ekologiyada shuni aytish kerakki, intensiv dehqonchilik zonalarida kimyoviy o‘simliklarni himoya qilish vositalarining doimiy bosimi ta‘siri ostida ko‘pchilik yovvoyi changlatuvchi hasharotlar deyarli butunlay nobud bo‘ladi. Shunday qilib, asalarilar aslida, qishloq xo‘jaligi ekinlarining yagona “uyushgan” changlatuvchisi hisoblanadi.

Eng muhimi asalarilar yordamida changlanishdir kungaboqar, beda, paxta ekinlari, shuningdek, bog‘lar va boshqalar hosildorligi o‘zaro changlanish bilan bog‘liq bo‘lgan ekinlar. Asalarilar yordamida changlatish hosildorlikni oshirishning eng samarali usuli hisoblanadi uni hech qanday agrotexnik usul bilan almashtirish mumkin emas.

Shu bilan birga, statistika shuni ko‘rsatadiki, hozirda mintaqada sezilarli darajada asalari etishmovchiligi kuzatilmoqda. Qishloq xo‘jaligi ekinlarning 1 gektariga o‘rtacha 0,26 asalari oilasi to‘g‘ri keladi, bu talab qilinganidan 3-4 baravar kam. Bu nafaqat agrotizim majmuasining infra tuzilishidagi o‘zgarishlar, balki agrotexnologiyada o‘simliklarni himoya qilish uchun yangi dori-darmonlarning paydo bo‘lishi, tezkor joriy etilishi va ularni qo‘llash usullari bilan ham sodir bo‘lmoqda.

Asalari oilalarining miqdoriy ko‘rsatkichining biroz barqarorlashishini ta‘kidlab, yuqori darajasiga hali erishilmaganligini ta‘kidlash kerak. Bu, asosan, mahalliy asalarichilikning past texnik darajasi va texnologik darajasi bilan bog‘liq.

Xulosa o'rnida, asalarilar tomonidan changlanish natijasida qishloq xo'jaligi ekinlarning hosildorligi sezilarli darajada oshadi va qo'shimcha ravishda ekilgan o'simlik va bog'dorchilik mahsulotlarining qiymati asalarichilik mahsulotlarini sotish narxidan oshadi. Changlanish mintaqa asalarichilik rivojlanishining asosi bo'lishi kerak.

ADABIYOTLAR

1. Комлацкий, Г. В. Пчеловодство как необходимый фактор развития АПК / Г. В. Комлацкий, С. С. Сокольский, Т. А. Усенко // Научный журнал КубГАУ. – 2020. – № 157(03). doi: [http://d\[.doi.org/1990-4665-1](http://d[.doi.org/1990-4665-1).
2. Jamolov, R. Q., Xatamova, D. M., & Xolmatova, M. A. (2022). ASALARICHILIK VA UNING AHAMIYATI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2(10-2), 644-649.
3. Qulmurotov S.J., Iskandarov S.U. “ЗНАЧЕНИЕ ПЧЕЛОВОДСТВА В СЕЛСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ РЕГИОНА” International journal of scientific researchers. Germaniya – 2024.
4. Qulmurotov S.J., Iskandarov S.U. “IMPORTANCE OF THE BEEKEEPING SECTOR IN REGIONAL AGRICULTURE” American journal of Business Management, Economics and Banking. AQSH – 2024.
5. Qulmurotov S.J. Asalarichilik tarmog'ining aholi turmush tarzidagi o'rni. O'zbekiston agrar fani xabarnomasi. “Qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirishning innovatsion texnologiyalari” № 2 (14/2) 2024.
6. Qulmurotov S.J. Hududlarda asalarichilik klasterlari orqali asalarichilik sohasini barqaror rivojlantirish tamoyillari. "IQTISODIYOT VA TURIZM" xalqaro ilmiy va innovatsion jurnali. №3(17) 2024.
7. Qulmurotov S.J., Iskandarov S.U. Управление пчеловодческими кластерами и организационно-экономические механизмы. принял (-а) участие во II Международной научно-практической конференции «НАУКА И ИННОВАЦИИ». 27 февраля 2024.
8. Qulmurotov S.J. Qashqadaryo viloyatida asalarichilik sohasidagi dolzarb muammolar. INTERNATIONAL JOURNAL OF SCIENCE 1-son, 2024